

San Diego is een plek van extremen: badgasten met Ray-Bans op boulevards en daklozen onder de Interstate 50. Economische crisis en politiek mismanagement zetten steeds meer mensen buitenspel. Freerk Boedeltje beschrijft de opkomst van nieuwe vormen van samenwerking en een wonderlijk los-vast gemeenschapsgevoel in zijn woonplaats San Diego.

San Diego California

Hoop in een geplunderd paradijs

San Diego is na Los Angeles de tweede stad van Californië, met ruim 1,3 miljoen inwoners. Er is geen andere plek in de wereld die zo'n aantrekkingskracht uitoefent. Hier gaat creatief optimisme hand in hand met een zekere roekeloosheid. Net als veel andere grote steden in de Verenigde Staten is *America's Finest City* diep geraakt door economische crisis, maar ook door structureel politiek mismanagement en corruptie. Als van de politiek niets te verwachten valt, wat betekent dat dan voor de mensen die er wonen? Dit is een ooggetuigeverslag over gebroken beloften, persoonlijk falen en een niet aflatende hoop in een verscheurd paradijs.

Plundering

Een recent verschenen boek van drie politologen van UC San Diego, dat veel stof heeft doen opwaaien, omschrijft San Diego in de titel als *Paradise Plundered*. Paradijs in de zin van een stad die zich graag promoot als plek van beloften, badend in het heldere zonlicht, waar palmbomen, stranden, weidse boulevards, flitsende hotels en zonnebrillen het straatbeeld bepalen. Een plek van extremen

ook; want achter de façade van zonnebrillen gaat een andere, minder rooskleurige werkelijkheid schuil. 'Geplunderd' verwijst naar het chronisch falen van autoriteiten om de belangen van burgers te beschermen tegen de uitwassen van een diepe crisis. Want de cijfers zijn verontrustend. In 2010 leefden meer mensen in armoede dan in de afgelopen 52 jaar. 15,8%, ofwel 6 miljoen Californiërs, had een inkomen onder de armoedegrens, tegen 15,3% in de Verenigde Staten als geheel. Net als de meeste andere staten noteerde Californië met 12,1% het hoogste percentage werkloosheid sinds jaren; 19,4% van alle Californiërs heeft geen ziektekostenverzekering. Daarentegen noteerde het Los Angeles metropolitan area met 735 biljoen US dollar het op één na hoogste bnp in de VS. Dat is

Een kwart van de Amerikanen is een paycheck verwijderd van dakloosheid

een stijging van 2,5% ten opzichte van 2006, terwijl het gemiddelde inkomen van Californiërs 9% gedaald is. De snelgroeiende inkomensongelijkheid, de slecht functionerende overheid en drastische bezuinigingen op sociale programma's, voorzieningen en onderwijs zijn de directe gevolgen van een probleem dat structureel lijkt dan aanvankelijk werd gedacht.

De ondertitel van *Paradise Plundered* luidt *Fiscal Crisis and Governance Failures in San Diego* en verwijst naar systematisch wanbestuur van lokale bestuurders. De auteurs trekken een parallel met de huidige politieke staat van de VS. Het land wordt geleid door technocraten en experts die naar het pijpen van de machtige banksector dansen. De vrees voor belastingverhoging, het diep snijden in publieke voorzieningen, politiek eigenbelang, privatisering, slechte ruimtelijke planning, achterstallig onderhoud en corruptie leiden tot verwoesting van gemeenschappelijke zekerheden, tot verregaand individualisme en opdeling van de publieke ruimte (door privatisering). Als 'plunderen' het nieuwe paradigma is voor de stad in de 21^e eeuw,

FOTO S: ROBERTO (BEAR) GUERRA

Leocadie Duterval (28) en Stevie (8 maanden). Vluchtte zwanger na de aardbeving in Port-au-Prince, Haïti naar Centraal Amerika en kwam via Mexico terecht in San Diego.

wat betekent dat dan voor de mensen, de ruimtelijke verdeling, de gemeenschap? Laten we op zoek gaan naar verhalen.

Daklozen

Een kwart van de Amerikanen is een *paycheck* verwijderd van dakloosheid. Verliezen zij hun baan, dan kunnen ze de schulden en hypotheek na een maand niet meer aflossen. Zichtbaar zijn vooral de mensen op straat. Bij een stoplicht houdt een man een bord op: 'Homeless, Vietnam veteran, anything helps' – San Diego is van oorsprong een *Navy town*. De stad telt meer dan 10.000 daklozen, van wie de meesten op straat leven bij gebrek aan opvang en begeleiding. Mijn vriend, fotograaf Roberto Guerra, heeft de afgelopen maanden hard gewerkt aan een project over daklozen. Vlak naast zijn huis voert een brug over de Interstate 5, waaronder een grote gemeenschap een heenkomen heeft gezocht.

Roberto maakte een indringende serie portretten in zwart-wit, om zo de menselijke kant van dakloosheid in beeld te brengen. Daarnaast nam hij interviews af over gedeelde ervaringen en emoties. Vragen als 'wat zijn je dromen toen je een kind was' en 'waar ben je het meest trots op' leveren geen standaardantwoorden op. Hij maakte een multimediaopstelling waarbij de foto's en de geluidsfragmenten een betrokken beeld geven. De installatie kreeg een prominente plek op de San Diego Contemporary Art Fair en is uitgebreid belicht in de lokale media. Guerra: 'Ik heb geleerd dat veel mensen op straat niet veel anders zijn dan jij en ik. Natuurlijk zijn er mensen met een verslaving of met mentale problemen, maar een grote groep ook niet.' Veel toeschouwers hebben vooroordelen over alcoholmisbruik, drugs en geweld. Guerra betrapte zichzelf daar ook op: 'Maar ik ben erachter gekomen dat daklozen net zo veel van hun kinderen houden, en dat de tijd dat ze getrouwd waren, hun kinderen grootbrachten of naar school gingen voor velen de gelukkigste in hun leven was'. Veel daklozen zijn trots op de baan en carrière die ze ooit hadden. Na het horen van zo veel verschillende verhalen realiseerde Guerra zich hoe kwetsbaar ons bestaan eigenlijk is. Er zijn veel mensen die op of net onder de armoedegrens leven. Zij die eronder duiken, zijn vaak degenen die hun baan verliezen. Velen zijn geschoold, sommigen hadden zelfs een voortvarende carrière. Het is be-

angstigend te zien hoe makkelijk je door de crisis, gezondheidsproblemen, een scheiding of onfortuinlijke beslissingen alles kunt verliezen zonder sociaal vangnet. Nederland kent een lange geschiedenis als welvaartsstaat, waarbij sociale voorzieningen sterk ontwikkeld zijn, gefinancierd door een uitgebreid belastingstelsel. Dit is volstrekt anders in Amerika, waar de sociale voorzieningen minimaal zijn en een groot deel van de bevolking van oudsher wantrouwend staat tegenover belastingen en overheidsinmenging.

Eric parkeert zijn auto eenmaal per week voor ons huis. Hij is dakloos maar kan met zijn kleine inkomen de lening op zijn auto betalen. Die vormt nu zijn mobiele huis. Veel mensen zijn bang daklozen aan te spreken, want 'it could be me who's next'. Eric maakt

zichzelf onzichtbaar en onopvallend, eet goedkoop bij fastfoodketens, doucht en sport op een goedkoop fitnessabonnement en probeert zo veel mogelijk structuur in zijn dag te houden.

Toch willen veel mensen die op de straat zijn beland niet gezien worden als slachtoffers. Ze zijn vaak trots, trots op het werk dat ze deden, trots op hun eigenwaarde: 'I'm most proud of that I retired 25 years ago from the New York City School system where I was a painter and a mason', vertelt Robert in een interview met Guerra. Dat is ook Amerikaans: je kunt diep vallen maar je kunt altijd weer opstaan en opnieuw beginnen. 'I never appreciated what I had, so I lost', zegt Sean, die acht maanden geleden zijn baan is kwijtgeraakt. Zo is het leven.

Occupy

Wat maakt deze crisis anders? Wat maakt dat het vertrouwen in de economie nauwelijks meer werkt? Wat maakt dat duizenden de straat opgaan om te protesteren tegen *corporate greed* en zichzelf de Occupy Movement noemen? Ik spreek ik erover met Jim Gerber,

Guerra wil met zijn project een brug slaan tussen de *have's* en *have not's*

Eric Truong (47). Geboren in Vietnam (met een Vietnamese moeder en Amerikaanse of Franse vader), was ooit een succesvol beurshandelaar en leefde op Hawaii.

hoogleraar international business aan de San Diego State University. Voor hem komt het protest niet als een verrassing. Kapitalisme in zijn huidige vorm staat onder druk en de Amerikanen zien langzaam maar zeker in dat ook de reus Amerika niet meer in staat is de economie in zijn eentje te regisseren. Het systeem van steeds meer consumeren, privatiseren en lenen is onhoudbaar en verwoestend, het creëert inkomensverschillen en is allesoverheersend. Bovendien keert het zich tegen de democratie en het publieke domein.

De Amerikaanse politicoloog Benjamin Barber schreef al ruim voor de huidige crisis dat de langzame krimp van de publieke ruimte en het sociale contract een van de gevaarlijke uitwassen van het consumentisme is. Privatisering leidt tot individualisme, waarbij mensen als een optelsom van individuele wensen en belangen worden gezien en niet meer als een gemeenschap van burgers met een algemene behoefte die niet in geld of belangen uit te drukken is. Ook de rijkste 1% trekt zich terug uit de publieke ruimte, niet om die af te breken, maar door hun keuzen, die niet lokaal gebonden zijn en zich richten op de wereldmarkt. Volgens Jim Gerber kan het huidige economische model slechts overleven wanneer we een sociaal stelsel handhaven en een globale politiek ontwikkelen die de uitwassen van het kapitalisme bedwingt.

Een interessante analyse op *Naked Capitalism*, een van de beste gelezen blogs over economie, noemt klasse- en culturele verschillen als de diepere oorzaak voor de alsmaar groeiende inkomensverschillen. De belangrijkste vraag is: hoe kunnen we een gevoel van gedeelde waarden handhaven wanneer de instituties die de economische top steunen, floreren ten koste van het kritische deel dat in verval is? Ofwel: een krimpende middenklasse en toenemende armoede versus de 1% die steeds meer krijgt.

Waarom blijf dat gevoel van machteloosheid vooral iets abstracts? Todd Gitlin, verbonden aan Columbia University zegt in een interview op de BBC-website: 'Het is één ding te beseffen dat je in de krant hebt gelezen dat de ongelijkheid een nieuw hoogtepunt heeft bereikt, dat de middenklasse verdwijnt en dat de publieke sector op haar knieën gedwongen is. Maar dat betekent nog niet dat het dagelijks leven voor veel mensen ondraaglijk geworden is. Daarbij verhuizen Amerikanen makkelijk. Je thuis voelen is hier iets betrek-

kelijks en vaak gerelateerd aan huis en baan en niet zozeer aan bepaalde culturele of gemeenschappelijke waarden.'

Is het kookpunt dan simpelweg nog niet bereikt? Of zijn echte alternatieven nog steeds niet voorhanden en zijn we gedwongen te blijven meedoen? In hetzelfde online artikel schrijft historicus Rick Perlstein dat Amerikanen liever lijden dan dat ze de instituties iets kwalijk nemen. Een soort zelfkastijding, of gewoon de andere kant van de medaille van de mogelijkheden en vrijheid die je in Amerika hebt. 'Hoe lang duurt het voordat de woede zich richt op de politiek, in plaats van de woede persoonlijk te laten?' Is Amerika rijp voor collectieve actie zoals we eerder in Londen en het Midden-Oosten hebben gezien? Die tijd lijkt te zijn gekomen. Een

Amerikanen lijden liever dan dat ze instituties iets kwalijk nemen

groeiende groep mensen komt sinds 9 september samen om een publieke ruimte te creëren en de toenemende ongelijkheid aan de kaak te stellen. Ze verzekeren zichzelf en elkaar dat ze 'ertoe doen' Dat is de achtergrond van de 99% Occupy-bezetting die zich nu over de grote steden van Amerika verspreidt. Occupy is vooral een roep tegen het corporatisme ('Stop Corporate Greed'), de macht van de banken over de politiek, en de afbraak van de publieke ruimte. Waarom is er wel geld om banken te redden, maar geen geld voor essentiële basisbehoeften als onderwijs, gezondheidszorg en lokale voorzieningen als een bibliotheek? Dat zijn de vragen van mensen tijdens de protesten. Deze zorgen komen overeen met wat Zygmunt Bauman recent omschreef als een lokale politiek zonder macht en een machtige globalisering zonder politiek. Je hoort ze vooral in de grote steden, waar de lokale politiek geen passend antwoord heeft op excessen van globalisering. De Occupy-beweging mag dan geen oplossing bieden, ze vraagt zeker aandacht voor de behoefte aan een mondiale politiek die onze gezamenlijke zorgen het hoofd biedt.

James Burgan (45). Komt uit Austin, Texas. Zijn vriendin wil liever niet met haar naam in de publiciteit.

Grotendeels genegeerd door de traditionele media als Fox maar ook door de meer liberale *mainstream* media als CNN en NBC heeft de Occupy Movement slim gebruik gemaakt van nieuwe media. Hoe maak je iets zichtbaar? Door er een camera op te richten, aan te sluiten, erover te schrijven, bloggen, delen. Kortom: door aandacht te creëren en verlangens van betrokkenheid te voeden! 'We want to work, we want to have homes, and we want to live better.' Volgens Barber zijn we vooral op zoek naar de menselijke connectie, naar liefde, vriendschap, warmte, familie en respect.

Neighbourhoods

De roep om hernieuwde waarden in de woestijn van de overleving in commerciële ruimten is ook voelbaar in de straten van San Diego. Sujantra McKeever, eigenaar van twee yoga-studio's en duizend leden, de grootste in San Diego: 'Mensen zijn op zoek naar gemeenschap, naar menselijke waarden'. Zijn doel is met yoga en meditatie mensen een plek te bieden om zichzelf te hervinden. McKeever hoort veel verhalen van mensen die hun baan zijn kwijtgeraakt, ziek zijn, een geliefde hebben verloren, en niet alleen door de yoga, maar ook door de *community*, door ontmoetingen, nieuwe kracht, energie en hoop hebben gevonden.

Er bestaat dus te midden van barre sociale omstandigheden ruimte voor alternatieven. 'The happiest times of my life are right now in the middle of this mess. I know its only temporary', zegt Susan die door ziekte haar baan kwijt is. De vraag is: wat kan verbreeders zonder dat het als 'eng' ervaren wordt in onze individualistische maatschappij? 'Mensen hebben het moeilijk, verliezen hun baan, hebben zorgen en juist daarom is het zo belangrijk mensen samen te brengen om een gemeenschap te creëren waarin ze vrijwillig en ongedwongen zichzelf kunnen zijn', vindt McKeever.

In de grote steden en ook in academische curricula (geografie, planologie) wordt veel gesproken over het belang van een hernieuwd gemeenschapsgevoel. Het gaat niet zozeer over het verdwijnen van 'zichtbare' traditionele gemeenschappen en verenigingen, zoals Robert Putnams studie *Bowling Alone* onderzocht, maar om de niet direct zichtbare nieuwe vormen van gemeenschap en sociaal kapitaal.

FOTO S. ROBERTO (BEAR) GUERRA

Amerikaanse steden als San Diego bestaan voor een groot deel uit aaneengeschakelde *neighbourhoods* die ieder een eigen dynamiek hebben. Vanaf de universiteit fiets ik 6 miles naar mijn buurt Normal Heights. Het grappige is dat je vaak tegen mensen aanloopt. 'Hey how are you doing', een *hug* hier en een blik van herkenning daar. Community ervaar je vooral spontaan. De dagelijkse wegen van mensen kruisen elkaar op Adams Avenue. Bij de yogastudio, bij Zia pizza, bij Blind Lady Ale house, bij de kapper, de fietsenmaker en een van de koffieshops, waar mensen met hun laptops zitten. Waar sociale voorzieningen ontbreken, ontstaan nieuwe initiatieven vaak in lokale gemeenschappen. Mensen willen veiligheid, geborgenheid. Een lokale gemeenschap lijkt die functie steeds meer te

Waar sociale voorzieningen ontbreken, ontstaan nieuwe initiatieven vaak in lokale gemeenschappen

vervullen. Een ander goed voorbeeld zijn de *community gardens* die overal rond San Diego ontstaan. Vaak zijn deze gemeenschappelijke tuinen niet groter dan een halve hectare. Mensen van alle rangen en standen verbouwen samen lokale producten die dan verkocht worden op de *farmers markets* in verschillende wijken van San Diego.

Misschien zijn dit voorbeelden van hoe mensen in deze woestijn van consumeren een alternatief vinden. Yoga, *community gardens* en een project over daklozen zijn niet de oplossing voor alle problemen, maar de eerste stap naar het vinden van hernieuwde gemeenschappelijke waarden. Daarom is de Occupy Movement zo'n belangrijke stap voor Amerika, want meer dan ooit draait het bij de protesten om een gezamenlijkheid die stukje bij beetje bijdraagt aan een publieke ruimte die ertoe doet. •

Meer informatie over het *homeless* project zie: <http://in-visible-project.org/>

Freerk Boedeltje is als *Post-Doctoral Fellow* verbonden aan San Diego State University.